

Dijaspora kao jedan od ključnih aktera u lobiranju

Lobiranje u Srbiji, dvadeset šest godina nakon takozvanog „dolaska demokratije“, nije doživelo značajan razvoj. I dalje se često posmatra sa dozom nepoverenja ili nerazumevanja, iako je u savremenim međunarodnim odnosima ono jedan od ključnih instrumenata zastupanja nacionalnih interesa. Međutim, dok je institucionalno lobiranje u Srbiji sporije napredovalo, jedan drugi fenomen je postao sve izraženiji, kontinuirani rast dijaspore.

Danas milioni ljudi srpskog porekla žive van granica matice. Za jedne je ta matica Republika Srbija, za druge Republika Srpska, ali je kulturni i identitetski prostor mnogo širi od državnih granica. Tačan broj Srba u svetu nije precizno utvrđen, ali procene se često kreću oko 3 miliona.¹ U toj populaciji nalaze se ljudi različitih generacija: od onih koji su tek napustili zemlju, do treće ili četvrte generacije potomaka iseljenika. Mnogi od njih više ne govore srpski jezik tečno, neki čak nemaju ni tipična srpska imena i prezimena, ali kod velikog broja i dalje postoji snažna svest o poreklu i emotivna veza sa zemljom predaka.² Upravo u toj činjenici leži jedan od najvećih, ali nedovoljno iskorišćenih potencijala Srbije, dijaspora kao akter spoljne politike, kulturne diplomatije i takozvane „meke moći“. Nažalost, institucije u Srbiji i naša diplomatsko-konzularna predstavništva još uvek ne sagledavaju u potpunosti koliki značaj dijaspora može imati u ovim oblastima. Zastupanje interesa države nije jedinstven proces. Ono se odvija kroz više kanala i različite aktere. Kada interese zastupa ambasada ili ministarstvo, to je formalna i institucionalna diplomatija. Kada to rade profesionalne lobističke kancelarije, radi se o specijalizovanom i često veoma efikasnom mehanizmu uticaja na političke procese. Treći nivo čine nevladine organizacije, akademske mreže, poslovna udruženja i pojedinci koji kroz svoje profesionalne pozicije mogu da utiču na formiranje mišljenja i politika. Država koja želi uspešno da zastupa svoje interese mora znati kada i kako da koristi svaki od ovih kanala. Ali osnovni preduslov za to jeste jasno definisanje državnih prioriteta, pitanja oko kojih će se voditi dugoročna strategija lobiranja u Evropi i svetu.

U tom kontekstu, dijaspora predstavlja resurs od izuzetnog značaja. Među milionima ljudi srpskog porekla širom sveta nalaze se univerzitetski profesori, istraživači, preduzetnici, politički savetnici, državni službenici, menadžeri u velikim korporacijama i brojni drugi profesionalci koji imaju razvijene mreže kontakata i značajan društveni kapital u zemljama u kojima žive. Iskustvo života u dijaspori pokazuje da mnogi ljudi u nekom trenutku života počnu snažnije da se okreću svojim korenima. To je posebno zanimljiv fenomen kod ljudi koji su rođeni u inostranstvu.³ Iako su odrasli u drugom kulturnom i društvenom okruženju,

¹ Strategija za dijasporu, ministarstvo vera i dijaspore 2011

² Istraživanje Federacije mladih Srba Evrope 2025.

³ “Ancestral return” / “ancestral homeland return” (povratak u zemlju predaka)

kod mnogih se vremenom javlja prirodna potreba da bolje razumeju poreklo svojih porodica i identitet svojih predaka.

Takvi ljudi često imaju izuzetnu prednost: duboko razumevanje društva u kojem žive, poznavanje njegovog političkog sistema, ekonomije i društvenih narativa, ali istovremeno i svest o sopstvenom poreklu. Oni neretko poseduju i znatno razvijenije profesionalne mreže nego novija dijaspora koja je tek nedavno stigla u određenu zemlju. Upravo u tom trenutku država bi trebalo da bude spremna da ih prepozna, uključi i podrži. Umesto toga, često se dešava da se potencijal dijaspore posmatra kratkoročno, kroz dnevnu politiku ili simbolične gestove, umesto kroz dugoročnu strategiju nacionalnog interesa.

Razloga zašto ovakav potencijal dijaspore i dalje ne dolazi do punog izražaja ima mnogo, ali čini se da nekoliko faktora posebno dominira. Pre svega, prisutno je dugogodišnje nepoverenje značajnog dela dijaspore prema institucijama, političkom sistemu i društvenim procesima u Srbiji. Mnogi ljudi koji žive u inostranstvu često imaju utisak da njihov glas i iskustvo nisu dovoljno vrednovani ili da ne postoji stabilan institucionalni okvir kroz koji bi mogli da doprinesu, jer su upravo zbog navedenih primera napustili zemlju. Sa druge strane, politički akteri u Srbiji neretko posmatraju dijasporu kroz prizmu ograničene izborne koristi, budući da relativno mali broj ljudi iz dijaspore učestvuje na izborima⁴. Pored toga, jedan od ključnih problema jeste i nedostatak jasno definisanih državnih interesa i dugoročnih strategija za njihovo zastupanje. Bez jasnog odgovora na pitanje šta su prioriteti države i na kojim poljima želi da gradi svoj međunarodni uticaj, teško je očekivati da se potencijal dijaspore sistemski uključi i iskoristi.

Postavlja se nekoliko vrlo jednostavnih, ali važnih pitanja. Da li u Srbiji postoji precizna evidencija o tome koliko ljudi srpskog porekla radi u institucijama Evropske unije, poput Evropske komisije ili Evropskog parlamenta? Da li znamo koliko ih radi u nacionalnim parlamentima zemalja poput Francuske, Nemačke ili Austrije? Koliko imamo stručnjaka srpskog porekla koji su doktorirali političke nauke, javne politike ili međunarodne odnose na vodećim svetskim univerzitetima? Slično važi i za poslovni sektor. Gotovo svakog meseca u medijima se pojavi vest o nekom uspešnom Srbinu koji zauzima visoku poziciju u velikim međunarodnim kompanijama ili tehnološkim korporacijama. Ipak, retko postoji sistemski pokušaj da se ti ljudi povežu u mrežu koja bi mogla da doprinese promociji ekonomskih i strateških interesa zemlje. Još jedan pokazatelj nedovoljne institucionalne strategije može se videti i u evropskim institucijama. U registru transparentnosti Evropske Unije nalazi se relativno mali broj organizacija iz Srbije ili organizacija koje u svom nazivu imaju reči Srbija, srpski, srpsko... Sa druge strane, mnogi drugi narodi iz regiona, koji su shvatili značaj lobiranja u Briselu, imaju desetine organizacija i interesnih grupa koje kontinuirano rade na zastupanju svojih stavova.

⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20246006.pdf>

31 552 je broj ljudi koji su na parlamentarnim izborima 17. decembra 2023. glasali iz inostranstva.

U ovom kontekstu, pitanje političkih stavova, da li je neko za ili protiv ulaska u Evropsku uniju ili NATO, zapravo nije presudno. Koristi od lobiranja u Evropskoj uniji u kontekstu integrativnih procesa su višestruke. Navešću nekoliko primera. Pre svega, radi se o međunarodnoj poziciji jedne zemlje ili entiteta. Zvaničnici Evropske unije u Briselu, kao i predstavnici država članica, u velikoj meri koriste narativne okvire i političke stavove koji se formiraju unutar institucija Evropske komisije, Evropskog parlamenta, kao i različitih odbora i radnih tela. Ti dokumenti, izveštaji i amandmani, često nastaju na osnovu inputa koji dolaze od lobističkih grupa, think-tank organizacija i različitih ekspertskih mreža. Bilo bi neiskreno tvrditi da svi koji učestvuju u izradi izveštaja i amandmana raspolažu potpunim i sveobuhvatnim informacijama o svim političkim pitanjima. S druge strane, informacije koje se koriste u tim procesima često nisu u potpunosti objektivne, posebno kada je reč o pitanjima kao što su status Republike Srpske ili status Kosova i Metohije u kontekstu Rezolucije 1244. Zbog toga je od ključne važnosti da postoji aktivno i kontinuirano prisustvo u prostoru u kojem se oblikuje javni diskurs evropskih institucija i evropskih lidera. Cilj takvog delovanja nije nametanje jedne verzije istine, već obezbeđivanje da i srpski narativ, argumenti i činjenice budu ravnopravno zastupljeni i razumljivi donosiocima odluka. Na taj način se stvara realnija i uravnoteženija slika, što direktno utiče na međunarodnu poziciju srpskog naroda i otvara prostor za kvalitetnije i ravnopravnije pregovore o svim pitanjima od njegovog interesa.

Kada je reč o lobiranju za državne interese, ključno je da “srpska stvar” bude prisutna svuda gde se donose odluke i gde se oblikuje političko mišljenje. Kontinuirano prisustvo i umreženost često su važniji od pojedinačnih političkih pozicija. Zato često zvuči neubedljivo kada se kao izgovor navodi nedostatak resursa. Dijaspora već živi u tim društvima, govori njihove jezike, razume njihove političke sisteme i u mnogim slučajevima bila bi spremna da doprinese zastupanju interesa svoje zemlje iz patriotizma, kroz kulturne, diplomatske ili ekonomske inicijative. Ako takav potencijal ostaje neiskorišćen, onda problem verovatno nije samo u resursima. Možda se deo odgovora krije i u nekim dubljim društvenim obrascima. Ponekad su prepreke jednostavne: nedovoljno znanje o mehanizmima lobiranja, ali i sujeta koja otežava saradnju i dugoročno strateško razmišljanje.

U vremenu kada međunarodni odnosi sve više zavise od mreža uticaja, ideja i kontakata, države koje uspešno uključuju svoju dijasporu u procese javne diplomatije i lobiranja imaju značajnu prednost. Srbija u tom pogledu ima veliki potencijal – pitanje je samo da li će ga na vreme prepoznati i sistemski iskoristiti.

Nemanja Dimitrijevic
Predsednik Federacije mladih Srba Evrope
nemanja.dimitrijevic@fjse.fr
+33763736836